మార్పు

కొదంబం గోపాలరావు

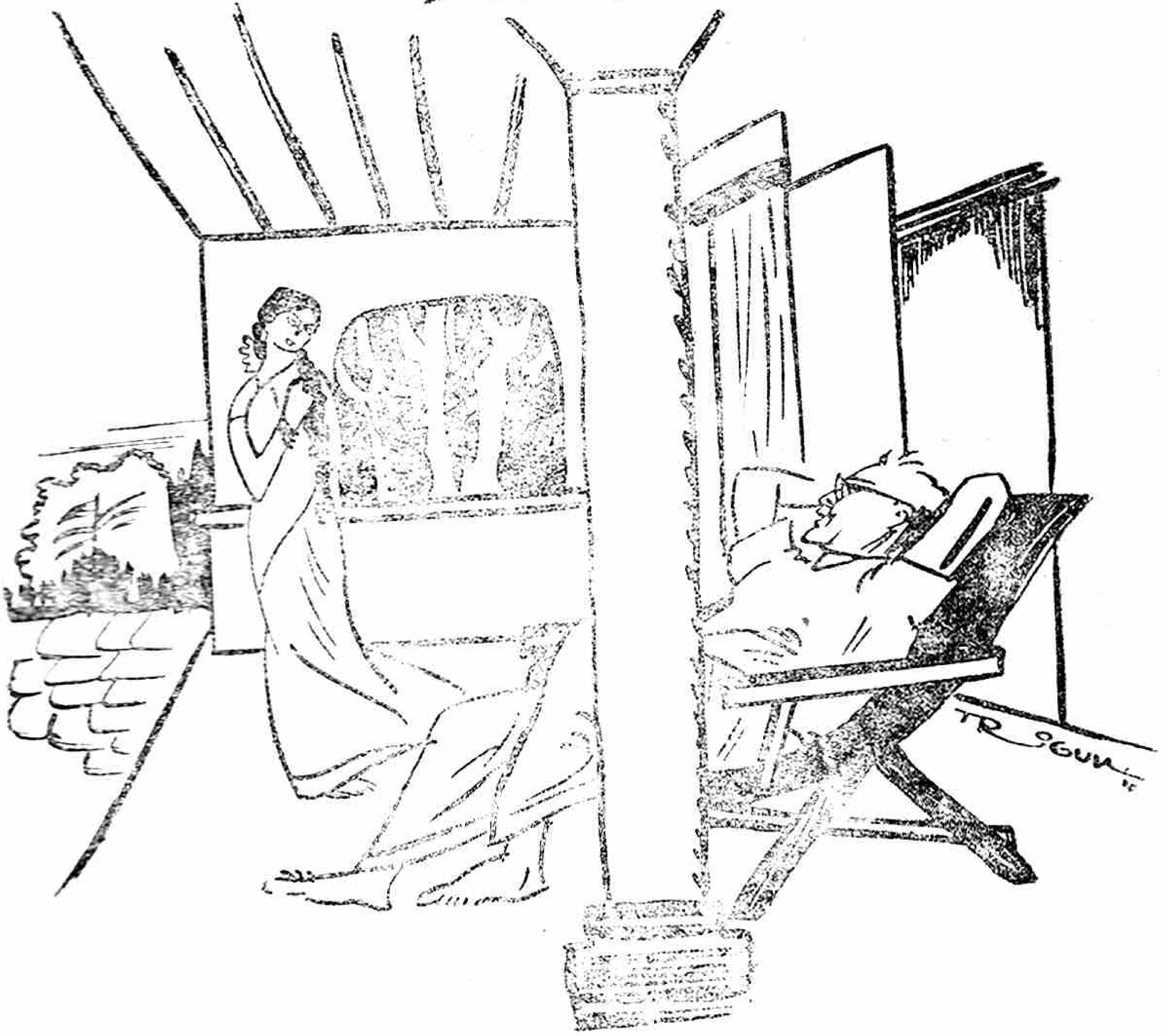

'నాన్నగారు రైలు వచ్చే టైమయింది. మీరు తొందరగా బట్టలు వేసుకోవాలి' అంది సురేఖ ముకుందరావుగారితో.

'ఇదుగో నమ్మా పూజ అయిపోయింది. ఐదు నిమిషాల్లో తెమిలి వచ్చేస్తాను ఈలోపుగా కాఫీ పట్టుకురామ్మా' అన్నారు ముకుందరావుగారు పూజ గదిలోనించి బయటకు వస్తూ.

సురేఖ కాఫీపట్టుకొని వచ్చేటప్పటికి ముకుందరావుగారు పంచెకట్టి, లాల్చి తొడుక్కొని పైమీద ఉత్తరీయాన్ని వేసుకొని పేపరు చూస్తూ ఈజీచైర్లో కూర్చున్నారు.

నాన్నగారూ కాఫీరెడీ! అబ్బ. అదుగో అప్పుడే పేపరు పట్టుక్కూర్చున్నారు, అదిఇలా ఇవ్వండి, దాంట్లో పడ్డారంటే రైలువచ్చి వెళ్ళిపోతుంది అంది సురేఖ.

ముకుందరావుగారు కూతురు ముఖం లోకి చూశారు ఆమెముఖంలో ఆతృతతో కూడిన అసహనం మేళవించి ఉంది

సురేఖ తెచ్చిన కాఫీని త్రాగుతూ, 'అవునుమరి, భర్త వస్తున్నాడంటే భార్య ముఖంలో ఉండవలసిన సహజ సౌందర్యమే అది' అనుకొన్నారు

కాఫీ త్రాగటం ముగించి 'రేఖా నా చేతికర్ర ఇలా ఇయ్యమ్మా, రిక్షాపట్టుకొని వస్తాను' అన్నారు ముకుందరావుగారు.

అప్పటికే సురేఖ చేతికర్ర పట్టుకొని వచ్చి నిలబడింది.

కూతురి ఆతృతకు ముకుందరావు గారు ముసిముసి నవ్వులు నవ్వుకొంటూ కాఫీతో తడిసిన మీసం సరిచేసుకొంటూ బయల్దేరారు చేతికర్రనందుకొని

సురేఖ ఇంటి తలుపులన్నీ జాగ్రత్తగా వేసి తాళంబిగించి బయటకు వచ్చేసరికి ముకుందరావుగారు బయట రిక్షా వాడితో ఏదోగొడవ పడుతున్నారు.

'ఏమిటి నాన్నగారూ' అంది సురేఖ ఆదుర్దాగా,

'ఏమీలేదమ్మా, ఇక్కడనించి పోర్టు స్టేషన్‌కి నలభైపైసలు కావాలిట. నేను ముప్పై పైసలిస్తానంటే ఏదో పెద్ద ఉపన్యాసం దంచేస్తున్నాడు' అన్నారు సురేఖతో చిరుకోపం తెచ్చుకొని.

"పోనీయండి నాన్నగారూ, మనం ఇప్పుడు బేరం పెట్టుకూర్చుంటే అవతల రైలెళ్ళిపోతోంది' అంది దీనంగా సురేఖ.

'రారా పిల్లాయ్' అని హోటలో ఉన్న రిక్షావాణ్ణి పిల్చి ఏదో, పోగొట్టుకున్న వాడిలా అసంతృప్తిగా ఎక్కికూర్చున్నాడు ముకుందరావు సురేఖ కూడా తండ్రిప్రక్కగా కూర్చుంది.

రిక్షావాడు దారిపొడుగునా ధరలపెరుగుదలనించి, ఎలక్షన్ల వరకూ తనడిగిన నలభై పైసలకిరాయిని సమర్థిస్తూ ఏదో చెప్పుకుపోతున్నాడు.

'హుఁ, ఈ కాలంలో రూపాయిచిల్లర లెఖ్ఖపెట్టలేని వాళ్ళందరికీ రాజకీయాలే. అనుకొన్నాడు ముకుందరావుగారు అసహనంగా సురేఖ మనసు, ట్రెయినులో వస్తున్న భర్తమీద అతను ప్రయాణం చేసివచ్చే రైలుమీద ఉంది. రిక్షా పోర్టు స్టేషన్‌కి చేరుకునేసరికి రైలువచ్చేస్తోంది.

ముకుందరావుగారు సురేఖను ముందు వెళ్ళమని, రిక్షావాడికి డబ్బులిచ్చి వేసి తను వెనకాతల బయల్దేరాడు.

ముకుందరావుగారు ఓవర్‌బ్రిడ్జి దగ్గరకు చేరేసరికి, సురేఖ అవతలి ప్లాట్‌ఫారంమీదకు జేరిపోయింది.

రైలుబండి ప్లాట్‌ఫారం దగ్గరకువచ్చి ఆగింది. సురేఖకళ్ళు భాస్కరం కోసం వెతకటం ప్రారంభించాయి.

ముకుందరావుగారు ఒక్కొక్క మెట్టే చేతికర్ర సాయంతో ఎక్కటం ప్రారంభించారు 'అబ్బా ఎన్నిమెట్లు' అనుకొన్నారు ఆఖరిమెట్టు ఎక్కుతూ. ఇలాంటివి ఎన్నోమెట్లు గడిచిన జీవితంలో ఎక్కాడు సులువుగా. ఆవయసులో ఆయనెప్పుడూ ఇలాఒకనాడు చివరమెట్టు దద్ద, ఈ

ఏకంగా బాధపడాలని అనుకోలేదు.

ముకుందరావు గారు ప్లాట్‌ఫారం మీదకి వచ్చేటప్పటికి, సురేఖ, భాస్కరం ఏవేవో మాట్లాడేసుకొంటున్నారు

ముచ్చటపడే వయసు అనుకొన్నారు ముకుందరావు

మాటల్లో పడ్డ సురేఖ తండ్రి సంగతే మర్చిపోయింది. ముకుందరావుగారు వాళ్ళ దగ్గరకు వచ్చి చిన్నగా దగ్గారు.

"మర్చిపోయాను చూశారా నాన్నా— ఆయన వచ్చేశారు" అంటూ ఎదురాగా

అలాగా అమ్మా, ఏదీ అన్నారు. తన ఉనికినే మర్చిపోయిన సురేఖను ఏడిపించాలని.

భాస్కరం నవ్వేసి సురేఖ వైపు తిరిగి అన్నాడు లేకపోతే ఏమిటి రేఖా నాన్న గార్ని అలా వంటరిగా వదిలేసి నీ మటుకు నీవు వచ్చేస్తే ఎలా ?

ఆ మాటల్లో మందలింపు వుంది.

పోనీలే బాబూ! అది చిన్నపిల్ల ఏదో నువ్వొస్తున్నావనే. సరదాలో సర్వస్వం మర్చిపోయింది. దానికేంగాని ప్రయాణం సురక్షితంగా జరిగిందా! అన్నారు ముకుందరావుగారు.

ఫరవాలేదండి. మీరెందుకు శ్రమపడి ఇంతదూరం వచ్చారు. ఆ మధ్య ఒంట్లో బాగాలేదని రేఖ ఉత్తరం వ్రాసింది. ఇప్పుడు మీ ఒంట్లో ఎలాగవుంది? అనడిగాడు భాస్కరం.

ఏదో ముసలి ప్రాణం. దిన దిన గండంగా గడుస్తోంది. అని సురేఖ వైపు తిరిగి చూశారు.

అమ్మా, నువ్వూ, అబ్బాయి ముందు ఇంటికి వెళ్ళండి. నేను వెనకాతల సామాను పట్టించుకు వస్తాను.

ఎందుకండీ, అంతా కలిసే వెళ్దాం. అన్నాడు భాస్కరం

ఫరవాలేదు ముందు మీరు వెళ్ళండి. బాబూ అన్నారు ముకుందరావు గారు

భాస్కరం, సురేఖ చేతిలో చెయ్యి వేసుకొని నడుస్తూ ఉంటే ముకుందరావు గారి హృదయానికి ఏదో తెలియని వెచ్చదనం కల్గింది. ముకుందరావుగారు కూలీని పిల్చి సామాను పట్టించుకుని బయల్దేరారు.

ముకుందరావు గారు ఇల్లు చేరేసరికి భాస్కరం, సురేఖ ముందు గదిలో కూర్చొని నవ్వుకొంటూ మాట్లాడుకొంటున్నారు ఆ పరిస్థితుల్లో ఆయనకు వాళ్ళ మధ్యకు వెళ్ళటానికి మనస్కరించలేదు.

రేఖా, అబ్బాయి సామాను లోపల పెట్టిచమ్మా అన్నారు వరండాలోంచే.

సురేఖ సామాన్లు లోపల పెట్టించి వచ్చి మళ్ళీ కబుర్లలో పడిపోయింది.

అమ్మా అబ్బాయి ఎప్పుడనగా భోంచేశాడో తొందరగా వంట కానియ్యమ్మా భోంచేసి కాస్సేపు పడుకొంటాడు!

వంట అప్పుడే చేసేశాను నాన్నా అంది సురేఖ ముకుందరావుగారికి ఇంక ఏమి మాటాడాలో తెలియలేదు. పైమీద ఉత్తరీయాన్ని మేకుకి తగిలించి పేపరు తీసుకొని ఈజీ చైర్లో చతికిలపడ్డారు.

పేపర్లో ఎక్కడ చూసినా రాజకీయాలు, హత్యలు దోపిళ్ళు, బెంగాల్లో

నల్లురుపధ యుపిలో అస్థిర ప్రభుత్వం. అబ్బబ్బ ఒకటే గొడవ. ముకుందరావు గారు రాజకీయాలు వదిలేసి దాదాపు రెండు సంవత్సరాలయింది. అయినా ఈ నాడు దేశంలో పెరిగిపోతున్న రాజకీయ సమస్యలు ఆయనలో ఏదో బాధను రేకెత్తించాయి.

ఆయన మనసు గతంలోకి వెళ్ళిపోయింది,

అవి భారత ప్రజలు స్వాతంత్ర్యం కోసం పోరాడుతున్న రోజులు

దేశంలో అశాంతి ప్రబలిపోయింది. దేశాన్ని విదేశీయుల దాస్య శృంఖలాల నుంచి విడిపించాల్సిన బాధ్యత ప్రతి భారతీయ పౌరుని మీద పడిన రోజులు. భారత ప్రజల రక్తంలో పొగలు లేచిన రోజులు. స్వాతంత్ర్య రణరంగం, యువరక్తం కోరిన రోజులు.

ముకుందరావుకు నూనూగు మీసాల శరీరంతో నవ యవ్వనపు రోజులు.

బాపూజీ కాకినాడ వచ్చి, స్వాతంత్ర్య పోరాటంలోకి దుమకమని ఆదేశమిచ్చారు. ఆయన ఉపన్యాసం ముకుందరావుకు కర్తవ్యబోధ చేసింది. ముకుందరావు చదువుకు స్వస్తి చెప్పి స్వాతంత్ర్యపు కదనరంగంలోకి అడుగుపెట్టాడు. లాఠీ దెబ్బలు తిన్నాడు. జైలుశిక్షలనుభవించాడు. అతని ధ్యేయం భారతమాత సౌభాగ్యన్ని దుండగీడులనుంచి సంరక్షించటమే.

ముకుందరావు తండ్రి సోమయాజులు గారు, కొడుకు ఇలా ఐపోతాడని కలలో నైనా ఊహించలేదు. ఆయనముక్కోపి. పర్యవసానంగా కొడుకుతో మాట్లాడ్డం మానేశాడు.

తల్లి అక్కమాంబగారి ఆవేదన అనూహ్యం. ఎప్పటికైనా కొడుకు మారకపోతాడా అనే ఆశతప్ప ఇంకేమీ లేదు ఆవిడకు.

ఒకసారి ముకుందరావు జైలునుంచి తిరిగి వచ్చాడు కొడుక్కి తన చేతితో అన్నం పెడుతూ ప్రతిమాలుకొంది అక్కమాంబగారు, 'బాబూ మేం పెద్ద వాళ్ళమయిపోయాము, నీవు ఈ రాజకీయాలు వదలి ఇంటిపట్టున ఉండవయ్యా'

ముకుందరావు చిరునవ్వు నవ్వేశాడు,

మళ్ళీ కొడుకు ఎక్కడకు వెళ్ళిపోతాడోనని అక్కమాంబగారు, తన అన్న కూతురు కౌసల్యను దగ్గర పెట్టుకొని ముకుందరావును పెళ్ళి చేసుకోమని అభ్యర్థించింది,

ముకుందరావుఅన్నాడు 'అమ్మా నావల్ల నీకెలాగూ సుఖంలేదు, దానిబ్రతుకుకూడా ఎందుకు పాడుచేస్తావు?'

'ఇదికాదు బాబు, నువ్వు పెళ్ళి చేసుకొని, మేమున్నంత వరకైనా మా కళ్ళెదుట సుఖంగాఉంటే మాకంతకంటే ఏం కావాలయ్యా. నాన్నగారు కోపిష్టని నీకు తెలుసు నీకు, ఎంతచెడ్డా తల్లిని, నా మాటైనా వింటావని అర్థిస్తున్నానుబాబూ అంది'

ముకుందరావు మనసు నవనీతంలా కరిగిపోయింది. తల్లి విశాలహృదయంలో తల దూర్చేసుకొని ఏడ్చేశాడు, 'అలాగే కానియ్యమ్మా' అన్నాడు చివరకు.

ముకుందరావు పెళ్ళి కౌసల్యతో జరిగిపోయింది. అప్పటికి కౌసల్య వయసు పదిహేను సంవత్సరాలు. ఇంకా యుక్త వయస్కురాలు కాలేదు. ముకుందరావు వయసు పాతికలోపు. పెళ్ళైతే ముకుందరావు స్థిరపడతాడని ఆశించింది అక్కమాంబగారు. పరిస్థితి మెరుగు కాలేదు సరికదా ఏదో సత్యాగ్రహంలో పాల్గొన్నాడని ముకుందాన్ని అరెస్టు చేశారు. ముకుందానికి ఐదేళ్ళు కారాగార శిక్ష పడింది. ఈ ఐదేళ్ళలో ముకుందరావు కుటుంబంలో చెప్పలేని మార్పులు వచ్చాయి. అక్కమాంబగారు కుమిలిపోయి, జీవితం చాలించారు. ఈ వార్త తెలిసిన ముకుందరావు చంటిపిల్లవాడిలా ఏడ్చేశాడు.

ఐదు సంవత్సరాల తరువాత తిరిగి వచ్చిన ముకుందరావుకి తల్లిలేని ఇలు శ్మశానంలా కనిపించింది. ఇక రాజకీయాలు విడిచిపెట్టెయ్యాలనుకొన్నాడు,

అప్పటికే కౌసల్యలో వయసు తెచ్చిన మార్పులు కొట్టొచ్చినట్టున్నాయి. ముకుందరావు కౌసల్యను నిండుగా చూసింది అదే మొదటిసారి.

"ఈ అందమూ, నా నిలకడలేని జీవితానికి బంధింపబడింది" అనుకొన్నాడు.

ఆ రోజులు ఇప్పటిలా కాదు. భార్యాభర్తలు ఇదరూ కలసి మాట్లాడుకోవటమే పెద్ద నేరంగా భావించేవారు.

ముకుందరావు జీవితంలో అటువంటి ఆటంకాలు ఏమీలేవు. కౌసల్య ముద్దరాలు తనతల్లి ఒడిలో పెరిగిందేమో ఆమె సౌజన్యం, లాలనా అలాగే పణికిపుచ్చుకుంది. అయినా ఒకసారి ఒక విచిత్రమైన సంఘటన జరిగింది.

ముకుందరావు వేలువిడిచిన మేనమామ సీతాపతిరావుగారు చుట్టంచూపుగా వచ్చారు. ఆయన ముక్కోపి అని తెల్సిన సోమయాజులుగారు, ముకుందరావు కూడా జాగ్రత్తగానే ఉన్నారు.

కాని కౌసల్య ఆయన అహంకారానికి గురైంది. సీతాపతిరావుగారు స్నానం చేస్తానంటే, కౌసల్య నీళ్ళుతోడి, తుడుచుకోడానికి తువ్వాలు చేతికందిచ్చింది.

అక్కడ వచ్చింది చిక్కు.

కౌసల్య తనచేతికి తువ్వాలిచ్చిందని తారాజువ్వే తున లేచాడాయన. సోమయాజులుగారి మీద ఎగిరిపడ్డాడు. సంసారం చేస్తోంది ఆ మాత్రం తెలియొద్దూ, పరాయి మగవాడికి అలా తువ్వాలందిస్తుందా? అన్నాడు.

సోమయాజులుగారు నిర్విణ్ణుడైపోయాడు. ఏమైనా అంటే ఆయన పెద్దవాడు మందలిస్తే కౌసల్య బాధ పడుతుంది. ఆయన ఇ[illegible]ద్దంలో పడ్డాడు.

కాని ముకుందరావు ఊరుకోలేకపోయాడు 'మామయ్యా ఇందులో తప్పేముంది, నీవు పరాయివాడివి కాదుకదా అనే ఉద్దేశంతోనే అది నీచేతికిచ్చింది, ఈ చిన్న విషయాన్ని నీవు ఇంత ఘాటుగా చెప్పటం బాగులేదు' సీతాపతిగారితో అహంకారం దెబ్బతిపోయింది. దానికితోడు సోమయాజులుగారు మాటాడకపోవటం మరింత [illegible]మైంది. [illegible] ఆయన ఉన్న[illegible]టుగా వెళ్ళిపోయాడు, ఆ

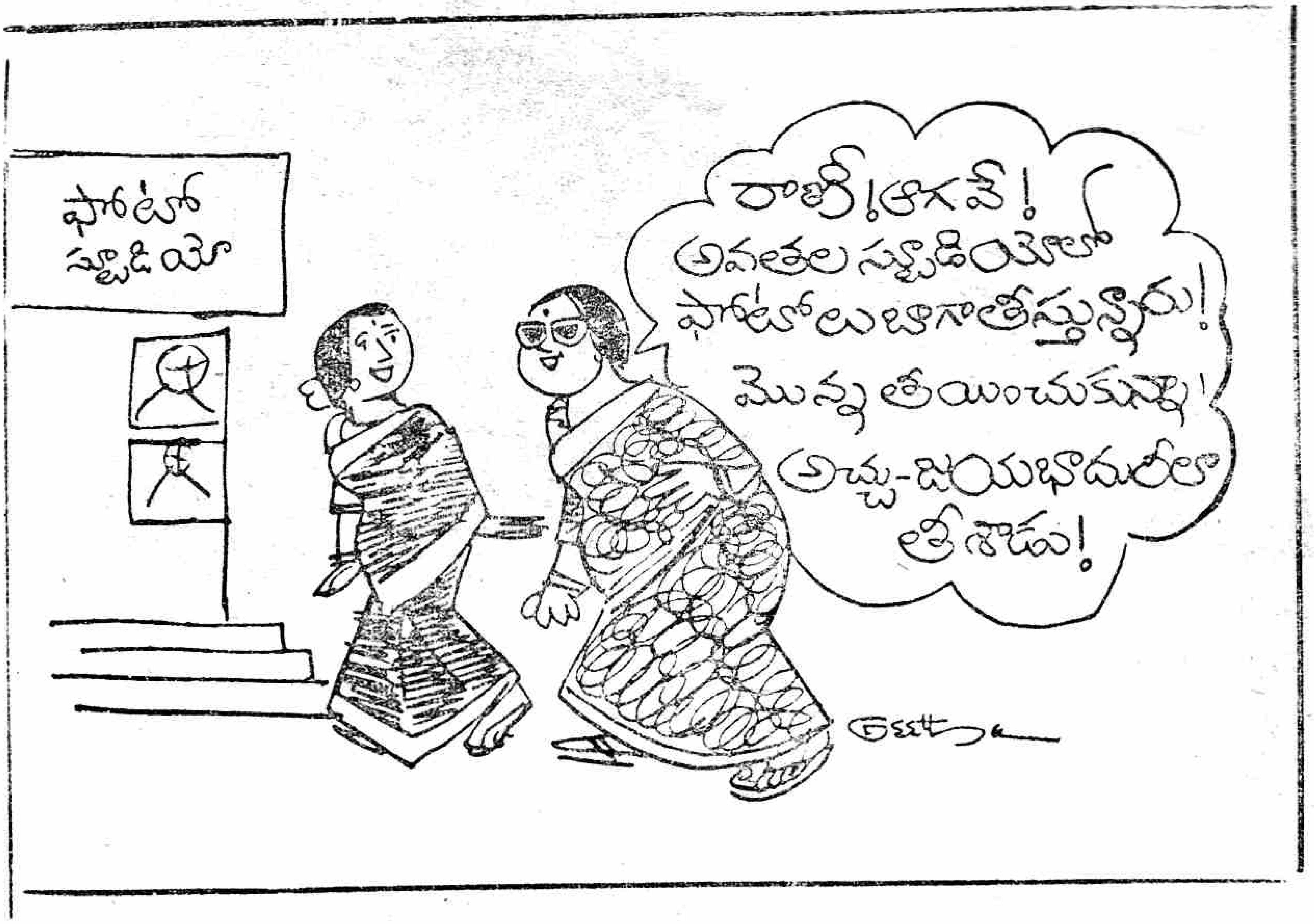

రోజులు అంత కఠినంగా ఉండేవి.

దేశానికి స్వాతంత్ర్యము వచ్చే సూచనలు కన్పిస్తున్నాయి, కౌసల్య గర్భవతిగా ఉందని తెల్సిననాడు, ముకుందరావు ఆనందానికి హద్దుల్లేవు. సోమయాజులుగారు కూడా అవ్యక్తమైన ఆనందాన్ని అనుభవించారు.

ముకుందరావు మస్తిష్కంలో తల్లి గోచరించింది 'అమ్మా నువ్వీనాడు ఉంటే ఎంతసంతోషించేదానివో' అనుకొన్నాడు. మరునాడు ముకుందరావు కోర్టు పనిమీద రాజమండ్రి వెళ్ళాడు. రెండురోజులైనా తిరిగిరాలేదు, మూడవ రోజుకు కూడా తిరిగి రాకపోతే కౌసల్య భయపడింది. సోమయాజులు గారు మరీ హడలిపోయారు, నాల్గవ రోజున కౌసల్య, తమ్ముడు ప్రభాకరాన్ని రాజమండ్రి పంపింది.

రెండురోజుల తరువాత ప్రభాకరం తిరిగివచ్చాడు. తమ్ముడు ఒక్కడూ వచ్చేసరికి, ఏ వార్త వినవల్సివస్తుందో అని కౌసల్య వణికిపోయింది, ఆమె ఏ వార్త అయితే వినకూడదనుకుందో అదే వినవల్సివచ్చింది

ప్రభాకరం చెప్పాడు, రాజమండ్రిలో ఎవరో వొక దొరని హత్య చేశారట, ఆ హత్యా సందర్భంలో ముకుందాన్ని కూడా అరెస్టు చేశారట, తనెంత ప్రయత్నించినా ముకుందరావుని చూడటానికి అనుమతివ్వలేదని కూడా చెప్పాడు, ఆ తరువాత విచారించగా, హత్య చేసిన వారు దొరికారని వారితో ముకుందరావుకీ ఏదో సంబంధముందని అనుమానించిపట్టుకొన్నారనీ, వారిని రాజమండ్రిలో వుంచటం అంత మంచిదికాదని అండమాన్సుకి బదిలీ చేసి తీసుకొని వెళ్ళి

— [illegible] చెప్పాడు,

ఈ మాటలు విన్న సోమయాజులుగారు కుప్పలా కూలిపోయారు, ఆ దిగులుతో మంచం పట్టిన ఆయన ఆరునెలలు గడవకముందే చనిపోయారు, ఇక కౌసల్య సంగతి వేరే చెప్పనవసరము లేదు. నిండు చూలాలు కౌసల్య విధి విధించిన ఈ పరీక్షకు నిలవలేకపోయింది. ఏ భర్తనుంచి తాను సుఖసౌఖ్యాలు పొందగోరిందో ఆ భర్త తనకు లేకుండా దూరమైపోయారు: తల్లిదండ్రులకన్న మిన్నగా చూసుకొన్న అత్తమామలు ఆ దుఃఖాగ్నిలో మసిఐపోయారు.

'తనింకెవ్వరి కోసం జీవించాలి?' అనుకొంది కాదు. తను బ్రతకాలి. తనగర్భంలో శుభాశుభ తెలియని పసికందుకోసం బ్రతకాలి అని ప్రేరేపించింది అంతరాత్మ. సర్వం కోల్పోయిన కౌసల్య నిరాశా నిస్పృహలతో పుట్టింటికి జేరుకుంది.

మరి రెండునెలల తరువాత, కౌసల్య ప్రసవించింది ఆడపిల్ల పుట్టింది ఆ బిడ్డే ఆమె జీవితానికి కాంతి కిరణం. అందుకే 'సురేఖ' అనిపేరు పెట్టింది.

కాని కౌసల్య ఆరోగ్యం పూర్తిగా పాడైపోయింది. పండుటాకులా తయారైంది

భగవంతుడు కరుణామయుడంటారు: కొందరు కాదు భగవంతుడు లేనేలేడంటారు మరికొందరు. కొందరు బాధల కోసం పుడితే, మరికొందరు సుఖాన్ననుభవించటానికి పుడతారు. ఏ సౌఖ్యం [illegible] అబద్ధ అయినా సుఖాన్ని పొందాలని కనిపించని ఆ కరుణామయుణ్ణి ప్రార్థించింది.

దేశానికి స్వాతంత్ర్యము వచ్చింది.

రాజకీయ ఖైదీలను విడిచిపెట్టారు.

ముకుందరావు కూడా విడుదలై ఇంటికి దారి తీశాడు.

ముకుందరావు ఇంటికి జేరుకునే సరికి సురేఖమాత్రం అతని చేతికి వచ్చింది.

ముకుందరావు అనుభవించిన బాధ అవ్యక్తమైనది. తనెంత మహాపాపం చేశానో అని విలవిల్లాడాడు.

తల్లిని, తండ్రిని చివరకు అమాయకురాలైన భార్యను పోగొట్టుకుని, యావజ్జీవం, జీవచ్ఛవంలా బ్రతకాలనే తలపు వచ్చినపుడు మనిషి కృంగిపోయాడు.

అయినా తన సర్వస్వం అయిన సురేఖను పైకి తీసుకొని రావటమే ఆయన అంతిమ పోరాటము.

'సురేఖ యుక్తవయస్కురాలైంది. పెళ్ళి చేసెయ్యాలన్న తలపు వచ్చినప్పుడు ముకుందరావుగారి కళ్ళు అప్రయత్నంగా చెమర్చాయి.

తన జీవితంలో సుఖంఅంటూ అనుభవిస్తే ఈ పద్దెనిమిది సంవత్సరాలే.

మంచి సంబంధం చూసి, అల్లుణ్ని దగ్గరే పెట్టుకొని, వాళ్ళ ఆటపాటలు, ముద్దుముచ్చట్లు చూసుకోవటం కంటే ఈ ఆఖరు క్షణాల్లో ఆయన కోరుకునేది మరేమీలేదు—

ఆ ప్రయత్నంలో ముకుందరావుగారి ఆయన బాల్యమిత్రుడు శ్రేయోభిలాషి

అయిన కాలేజీ ప్రిన్సిపాలు రామారావు గారు ఎంతో తోడ్పడ్డారు.

ముకుందరావుగారు సురేఖ పెళ్ళి విషయం మొట్టమొదట రామారావుగారి దగ్గరే ప్రస్తావించారు.

రామారావుగారు అన్నారు "ముకుందం. చూస్తే సురేఖకి తగిన వరుడు నా విద్యార్థికంలోనే ఉన్నాడు. కాని అతనిది చాలా దీనమైనగాథ. తల్లిదండ్రుల్ని చిన్నప్పుడే పోగొట్టుకున్నాడు. కానైతే కుర్రవాడు చాలా తెలివైనవాడు. తన తెలివితేటలతో స్వశక్తిమీద స్కాలర్ షిప్పులతో పైకి వచ్చినవాడు. పైచదువులు చదువుదామన్న అభిలాష, జిజ్ఞాస ఉన్నవాడు. నాకు చేతనైన సహాయం నేను చేశాను. ఇంతకీ నీకెందుకు ఈ విషయాలన్నీ చెబుతున్నానంటే నువ్వు అబ్బాయిని చూడు. నీకు నచ్చితే నేను ఊ అను. మిగతా విషయాలు నేను చూసుకొంటాను."

"రామం. సరేలే. అబ్బాయి నొకసారి చూద్దాం" అన్నారు ముకుందరావుగారు.

ముకుందరావు గారు భాస్కర్ ని చూశారు. భాస్కరంలోని నిరాడంబరము మాటల్లో నెమ్మది. ఆప్యాయత ఆయన్నెంతో ఆకట్టుకొన్నాయి.

సురేఖకి కూడా కన్నెపిల్ల మనసులో [illegible]కు తగినట్లుగా ఏదో తెలియని అందం అతనిలో కన్పించింది.

రామారావుగారి ఆశీర్వాదంతో సురేఖ భాస్కరంల వివాహం మామూలుగా [illegible] జరిగిపోయింది.

భాస్కరాన్ని ఎం. ఏ. చదవమని ముకుందరావు గారే బలవంతం చేసి పంపించారు.

భాస్కరం చదువు పూర్తిచేసుకుని తిరిగి వచ్చాడు. అబ్బాయి ఫరవాలేదు. మంచి భవిష్యత్తు ఉంటుంది. అనుకొన్నారు ముకుందరావుగారు. దేశంలోని నిరుద్యోగ సమస్య మళ్ళీ ఆయన్ను కలచివేసింది.

ప్రతీ సంవత్సరం యూనివర్శిటీల్నించి వేలలెఖలో విద్యార్థులు చదువులు పూర్తి చేసుకొని వస్తున్నారు.

ఎంతమంది నిజ జీవితంలో సఫలీకృతులౌతున్నారు?

ఆయన మనసు, మళ్ళీ అస్తవ్యస్తంగా నడుస్తున్న ప్రస్తుత రాజకీయాల వైపు మళ్ళింది.

దేశంలో ఎక్కడ చూసినా నిరుద్యోగం ప్రబలిపోయింది. ఎవర్ని కదిలించి చూసినా విద్యాధికులే.

అబ్బా ఏమిటీ తరం? ఎక్కడ ఉందీ దీని నాంది? ఇక ఈ తరంలో మార్పు రాదా? అని మూలిగింది ఆయన మనసు.

ఆ తరానికి ఈ తరానికి మధ్య అవహించిన ఈ నిస్పృహ పోవాలి అనుకొన్నారాయన. అయినా ఆయన మనసులో దాగింది మరొక సత్యం. 'ఈ తరంలో దేశం సాంఘికంగా మార్పు పొందాం కాని ఇది చాలదు. నైతికమైన మార్పు వచ్చినప్పుడే ఈ తరానికి సుస్థిరత్వం.

నాన్నగారు భోజనానికి లేవండి, అన్న సురేఖ పిలుపు ఆయన ఆలోచనల్ని

పెదవరగొట్టించి

ఆ .... వస్తున్నానమ్మా! అబ్బాయి స్నానపానాదులు ముగించాడా అని ప్రశ్నించారు.

అన్నీ పూర్తయి విస్తరిముందు కూర్చున్నారు. ఇక మీదే ఆలస్యం అంది సురేఖ.

ఆ రోజున వంటకు ఏదో ప్రత్యేకమైన రుచి వచ్చింది.

సురేఖ భాస్కరం ఎంతవద్దన్నా మరీ అడిగి వడ్డించి పెడుతుంది.

అందమైన ఆ వయసులో ఆమె కళ్లలోని తృప్తిని ఆనందాన్ని అమాయకతనూ చూస్తూ సంతృప్తిగా భోజనం చేశారు ముకుందరావుగారు.

భోజనం ముగించి తమలపాకులకు సున్నం రాస్తూ "భారతమాతా! వీళ్ళిద్దరి మధ్యనున్న ఆసు[illegible]మైన ఆనందాన్ని అలాగే మిగిల్చెయి, ఈ తరానికి మాత్రం ఏటువంటి శిక్షా విధించవద్దు. నాకు మిగిలిన ఈ రెండు కళ్ళు మాత్రమే, నన్ను గ్రుడ్డివాణ్ణి చెయ్యకమ్మా అనుకొని తాంబూలం నోట్లో వేసుకొన్నారు ముకుందరావుగారు.

ఆయన దృక్పథంలో రాగాలను కొన్న 'మార్పు' భవిష్యత్తులో తన బిడ్డలమీద ఎటువంటి ప్రభావాన్ని చూపుతుందో, ఆలోచించే అవసరం లేకపోయిందాయనకు ఆ ఆనందంలో.

నిరాశా నిస్పృహాలు నాట్యం సలిపాయి
'నిస్సత్తువ' నీరసం నాటకాన్ని ప్రదర్శించింది
విషాదపు 'వందన సమర్పణ'తో మీటింగ్ ముగిసింది
ఆహూతులు ఎవరి 'పేవ్ మెంట్' మీదికి వారెళ్ళిపోయారు
కమిటీసభ్యులూ మెల్లిమెల్లిగా జారుకొన్నారు

* * *

మర్నాడు—
'దీనబంధు' దినపత్రిక 'మీటింగ్'ను గూర్చి
'మంచి'తో ముచ్చటించింది!